

STELLINGEN BEHORENDE BIJ
O.D. DUINTJER, *DE VRAAG NAAR HET TRANSCENDENTALE*

STELLINGEN

I

Het transcendentale ferment in de traditie van de westerse wijsbegeerte is van belang voor de ontwikkeling van een specifiek wijsgerige denkwijze, die zich onderscheidt van transcendente speculatie enerzijds en van vakwetenschappelijk onderzoek anderzijds.

II

Een vernieuwde transcendentale filosofie moet zich toeleggen op een ontwerpend ontvouwen van elementaire kaders, die maatgevend zijn voor de wijze waarop verschijnselen zich daarbinnen manifesteren en evenzo voor onze verhoudingen tot die verschijnselen. Zulk een transcendentale explicitering kan o.a. inzetten bij de taal, het intentionele bewustzijn, de sociale praxis, of de doorleefde existentie.

III

Het verdient aanbeveling om — alvorens in concreto transcendentale structuren naar voren te brengen — eerst aandacht te besteden aan het specifieke karakter van zulke structuren en aan de temporele samenhang waarin zij zich voordoen.

IV

De scholastieke leer van de generaliserende abstractie is inadequaat ten opzichte van ontologische noties.

V

Het is een verlegenheidsoplossing, wanneer men van ontologische onderscheidingen gaat zeggen dat zij bij bepaalde zijnden komen samen te vallen (bijv. van het onderscheid tussen essentie en existentie, of tussen substantie en eigenschappen, met betrekking tot het goddelijke zijnde). In zo'n geval zou men zich veeleer moeten afvragen, of aan dat ontologische onderscheid wel terecht zo'n elementair en universeel karakter werd toegekend.

VI

Veel van het ontologische erfgoed der scholastiek leeft voort in de filosofie van Kant, maar dan gemodificeerd tot kenvormen van het menselijk subject ter objectivering van een zintuigelijk-gegeven materiaal. Zo corresponderen bijv. verscheidene kantiaanse categorieën met bepaalde transcendentale attributen uit de scholastiek.

VII

Het begrip 'Realität' bij Kant betreft niet het werkelijke bestaan, maar het inhoudelijke wat-gehalte van een ding.

VIII

Aangaande de door Heidegger bedoelde samenhang tussen 'tijd' en 'zijn' valt meer concreets te zeggen dan in de Heidegger-literatuur tot dusver naar voren werd gebracht.

IX

In verband met de structuur van Heideggers denken is het van belang om de gelijkwaardigheid te onderkennen van de volgende noties: 'ontologische Wahrheit' (*W.G.*), 'Bewendenlassen des Seienden in seiner Anwesenheit' (*S.Z.*), 'Seinlassen des Seienden' (*W.W.*), 'Horizont von Gegenwart überhaupt' (*S.Z., K.M.*). De voornaamste tendens van Heideggers denken is steeds om deze ontologische horizon van tegenwoordigheid in te voegen in een oorspronkelijker context: toekomst-gewezenheid, het geworpen ontwerp van wereld, het 'Ereignis der Entbergung-Verbergung'.

X

Heideggers verwerpelijke sympathieën voor de nationaal-socialistische beweging in de jaren 1933-1934 betroffen niet de biologische rassenleer, noch het agressieve imperialisme van het nazidom, maar hingen veeleer samen met een romantisch nationalisme, dat in sommige opzichten doet denken aan wat thans 'gaullisme' heet.

Vgl. G. Schneeberger, *Nachlese zu Heidegger*, Bern 1962, p. 144-146, 148-150, 258-262.

XI

Het gaullisme denkt zijns ondanks niet historisch genoeg, in het licht van de factisch-gegroeide interdependentie van alle volkeren der aarde in het huidige tijdperk; het is bovendien levensgevaarlijk nu nationale vernietigingswapens een mondiale catastrofe teweeg kunnen brengen.

XII

De politieke desoriëntatie bij een groot deel van het Nederlandse publiek is niet slechts een gevolg van de ingewikkeldheid van de moderne maatschappij, maar is vooral te wijten aan de inadequate partij-indeling, die berust op verouderde of politiek-irrelevante controversen, en anderzijds aan het onvermogen van de politieke leiders om de nieuwe problemen van onze tijd op overtuigende wijze aan de orde te stellen en tot inzet van de verkiezingen te maken, zoals bijv.: coëxistentie, emancipatie van het wereldproletariaat, noodzaak van offers voor de toekomst van een overbevolkt land, leren leven met de welvaart.

XIII

De interpretatie van de logische structuur van de taal als een historische en sociale *Lebensform* biedt een aanknopingspunt voor een temporele 'pre-ontologie'.

N.a.v. L. Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, Oxford 1958².

XIV

Overtuigender dan Teilhard de Chardins quasi-rationele optimisme en dan zijn soms aanvechtbare interpretaties van de evolutie, is zijn existentiële confrontatie van de moderne mens met de beslissende keuze tussen de 'taedium vitae' en 'le goût d'être'.

XV

Met de bijzondere complicaties, die eigen zijn aan communicatie over onze meest elementaire vooronderstellingen, zou bij de opzet van wijsgerige discussies veel meer rekening gehouden moeten worden. Deze complicaties hoeven een wijsgerig gesprek nog niet volstrekt onmogelijk te maken, maar zij vereisen wel een extra zorgvuldige voorbereiding, een weloverwogen werkwijze, een voortdurend relativeren van eigen uitgangspunten, kortom een zeer lange adem.

XVI

De strekking van Bultmanns ontmythologisering wordt primair bepaald door zijn opvatting van existentieel geloof als een 'Leben aus dem Unverfügbaren'.

XVII

Kerkklokken zijn atavistische werktuigen van een christelijk imperialisme.